

6. Мельник Л. Мовленнєва компетенція студентів-філологів I курсу в умовах реалізації кредитно-модульної системи навчання // http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apsf/2008_16/articles/article29.pdf
7. Колесник Г. М. Слово крилате, мудре, пристрасне / Г. М. Колесник. – К. Наук. думка, 1965. – 223 с.
8. Нагрибельна І. А. Функціонально-стилістичний підхід до вивчення сполучників і часток у загальноосвітній середній школі [Текст] : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Інна Анатоліївна Нагрибельна ; Херсонський держ. ун-т. – Херсон, 2003. – 23 с.
9. Рыльский М. Ф. Искусство перевода : Статьи. Заметки. Письма / Максим Рыльский; [Сост. и коммент. Б. Рыльского, Г. Колесника; Вступ. ст. Л. Новиченко]. – М. : Сов. писатель, 1986. – 334 с.

УДК 821.162.1 : 808.1

Світлана Дячок

(Тернопільська область)

**ФУНКЦІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У ТВОРЧОСТІ
ЛІНИ КОСТЕНКО ТА СПЕЦИФІКА ЇХНЬОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ
В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ЛІТЕРАТУРИ**

У статті висвітлені деякі функції інтертекстуальності творчості Ліни Костенко та представлена специфіка їхньої репрезентації в процесі викладання літератури, зокрема теми «Творчість провансальських трубадурів».

Ключові слова: *лицар, поет, інтертекстуальність, «лжелицар», Середньовіччя, трубадур.*

Уся світова література інтерпретована. Це яскраво можна побачити, свідомо прочитавши твори того чи іншого митця. А оскільки явище інтерпретації полонило весь світ, то не дивно, що творчість сучасних постмодерністів теж варто тлумачити через співвідношення з якоюсь цілістю. І як заперечення вже буденної фрази «все вже сказано», хочеться навести в приклад творчість сучасної поетеси Ліни Костенко. Погодьтесь, що ніхто не в змозі дорікнути їй безталанням чи списуванням. Творчу манеру сучасників варто протрактувати словами професора Юрія Ковбасенка: «Постмодерністські твори чимось нагадують палімпсест, з-під нового шару якого то тут, то там проступає шар старий, тобто текст, що вже десь колись кимсь писався» [1]. Отож яке воно – це «списування». Завданням статті є розкрити функції ремінісценцій як одного з виявів інтертекстуальності у творчості Ліни Костенко.

Вивчаючи твори поетки, неодноразово натрапляємо на середньовічні ремінісценції, зокрема яскраво висвітлюється постать лицаря та його атрибутів. І не дивно. Виявляється, що кодекс гарних манер (ідеалом, до речі, яких є і Ліна Костенко) прийшов до нас саме із Сходу. Мити руки перед вживанням їжі, дарувати жінці квіти, говорити приємні слова, – «Таке ставлення, – наголошує Юрій Ковбасенко, – переросло згодом у справжній культ – культ Чарівної Дами». І зазначає у своїй сирвенті «Люблю травневий світлий час...» (строфічних піснях трубадурів XII – XV ст., на громадянські та політичні мотиви) один із найвідоміших середньовічних поетів Бертран де Борн:

*До серця лицар той мені,
Що, першим кинувшись у бій,
Летить безстрашно на коні,
Запалює загін весь свій*

Відвагою п'яною... (Переклад М.Терещенка)

А що бували лжелицарі у добу Середньовіччя? Ті, які могли не «кинутись у бій». Не думаю! Та й історичних чи літературних документах не знайдемо згадки про таких. Бо лицар – це воїн-охоронець, «...феодал, який належав до військово-дворянського стану; воїн з важким озброєнням і спорядженням». І як продовження – «... самовідданий, благородний захисник кого- або чого-небудь» [4]. Отож не може бути лицар невихованим, нечесним, не сміливим. Це яскраво підкреслює сучасна поетка лицарського духу, Ліна Костенко у своїй поезії «Майже переклад з провансальської»:

Я лицар і поет, не схожий на ханигу.

Звання «поета» поетеса ставить поряд із «лицарем». Чому? Чи це лише однорідні члени речення? А можливо, на істинному поету, як і на середньовічному лицарю, лежить колосальна відповідальність перед народом. Лицар, перш за все, повинен до смерті захищати феодальний замок, адже був фізично обдарованим та загартованим для цього. По-друге, справжній лицар – комунікабельний, особливо у спілкування із дамами. По-третє, вмів грати на музичних інструментах не гірше, ніж вправлятися із зброєю. І обов'язково істинний лицар! читав вірші (добре, якщо свої) у супроводі гри на музичних інструментах.

Чому ж тоді вже у першому рядку поезії Ліни Костенко відчувається якість своєрідне наголошення «*Я лицар і поет, не схожий на ханигу*»? Напевно, чи не найяскравіша постать українського Олімпу має усі підстави для порівняння своєї долі, яку «...вибрала собі сама...» і життєвого шляху тих лжепоетів (добре, що не лжерлицарів), твори яких доводилося кожному із нас перечитувати. А скільки лжепатріотів існувало й існує? Проте ми про призначення поета.

Поет повинен захищати «до смерті» свою ідею, свій народ, свою батьківщину, якщо його зброя – «слово». То чому не просто «я – поет»?

Напевно якимись особливими рисами наділяє постать поета Ліна Костенко. Проаналізувавши її поезію, можна впевнено зробити висновки, що справжній поет – той, «який дивиться в очі звіру і просто – залишається людиною» («А затишок співає, мов сирена...»); той, який вміє «...шукати і чекати», бо його «...найкращий вірш ще ходить на свободі» («Все більше на землі поетів...»); той, який знає як «будувати мовчання...» («Готичні смереки над банями буків»), той, матір'ю якого є «...правда людська» («Доля»), той, який не боїться правди, «хоч яка гірка» («Життя іде і все без коректур...»), той, який не клянеться, бо не зраджує («Майже переклад з провансальської»), той, який «в антинароді свій народ» любить («Не знав, не знав звіздар гостробородий...»). А якщо є «антинароди», «антисвіти», «антизірки», «антивіки», то і в сучасному світі, на думку Ліни Костенко, цілком реально можуть існувати й «антирицарі» чи «лжерлицарі», ті, які вище переліченими лицарськими рисами характеру не наділені. Тому ліричний герой поезії Ліни Василівни не хоче бути схожим на інших, на «ханигу», людину, яку не цікавить навколишнє, якій усе байдуже, і, поєднавши, виплекавши у собі домінуючі риси характеру, притаманні як поету, так і лицарю, поетеса дає строго та справедливо оцінку своїй творчості:

Я лицар і поет, не схожий на ханигу.

Я не служу чужому королю.

У відблиску меча читаю древню книгу

І даму серця здалеку люблю.

Знову відчутна середньовічна ремінісценція, але вже лицарських атрибутів, які описує у своїх піснях провансальський трубадур Бертран де Борн («мечі дзвінки», «блиск мечів»). Проте меч Ліни Костенко, на відміну від лицарського, окультурений. У його відблиску ліричний герой читає «древню книгу» (можливо, ту, в якій висвітлено «кодекс честі», який так варто знати сучасним інтелігентам).

Не можна не згадати натяку на ще одну лицарську доблесть. У кожного справжнього лицаря була дама серця. Тут яскраво пригадується ренесансний Дон Кіхот, який, начитавшись лицарських романів, бачить обов'язковим обрати свою даму серця – Дульсінею Тобоську. Попри войовничий дух творів все ж таки проспівуються й інтимні моменти у середньовічних піснях Бертрана де Борна. Проте костенківська дама серця, більшою мірою, інтерпретована із лірики іншого поета-трубадура Джауфре Рюделя, зокрема його лицарської поезії «Мені під час травневих днів...»:

Я щастя у житті зустрів

В моїм коханні віддалік. (Переклад М.Терещенка)

У культурі Чарівної Дами з його формулою «кохання віддалік» – підкреслено піднесене, духовне почуття жінки, якої лицар, можливо,

жодного разу і не бачив, безнадійне та невзаємне кохання поета до Прекрасної Дами. Таке не завжди «взаємне рицарське кохання» уважно підмічає Ліна Костенко і трактує по-своєму: «...І даму серця здалеку люблю».

Як бачимо, українська література корелює з тенденціями світу, її бачення справжнього митця, людини за покликанням реалізується завдяки інтерпретації з пісень трубадурів. Що у добу Середньовіччя було загальноприйнятим для лицарства, зараз, на жаль, відійшло на задній план. І якщо для простого люду це ще менш більш допустимо, то для поета – ні. Сама Ліна Василівна, як лицар, ніколи не прогиналася, була сильна духом та вірою. То чому ж деякі мужчин-письменники не такі!? А пише то свої рядки поетеса від першої особи однини саме чоловічого роду?!

Отож хотілося б зауважити, що інтертекстуальність творчості Ліни Костенко очевидна і це «не традиційне літературне запозичення, – як зауважує Юрій Ковбасенко і своїй статті «Література постмодернізму: По той бік різних боків», – а властива, саме постмодернізмові навмисно, підкреслено акцентована, неприхована активна рецепція, і найголовнішим (хоч і не єдиним) шляхом її реалізації є «інтертекстуальне цитування» (У. Еко), «цитування без лапок» (Р. Барт)» [1], яке є свідченням того, що наша література – європейська, а не відірвана від світового процесу. А ми – народ, що прагне до європеїзації, то чому не почати усе із культури. І, як на диво, середньовічної.

«Не треба думати мізерно», бо після всього вищесказаного, говорити про якусь там «смерть автора» недоречно. Ліна Костенко майстерно «цитуює без лапок», цим одночасно засвідчуючи, що ні вона сама як письменниця, ні її творчість, що є чи не найреспектабельнішою на сучасній літературній арені, бути обмеженою якимись історико-літературними рамками не може. Саме в цьому випадку і яскраве трактування своєї приналежності до тієї чи іншої доби висловлене самою поеткою:

*Бо пам'ятайте, що на цій планеті,
Відколи сотворив її пан Бог,
Ще не було епохи для поетів,
Але були поети для епох.*

На жаль чи на щастя, поетичні перлини Ліни Костенко не обмежені якоюсь однією епохою. Якщо «...колись Ліну Костенко назвуть генієм» [6], то зараз вона – Справжній лицар нашого часу!

Анотація

В статтє висветлены некоторые функции интертекстуальности творчества Лины Костенко, а также представлены особенности репрезентации в процессе преподавания литературы, особенно темы «Творчество провансальских трубадуров».

Ключевые слова: рыцарь, поэт, интертекстуальность, «лжерыцарь», Средневековье, трубадур.

Summary

In this article some functions of intertextuality of Lina Costenco's writing creativity are shown and the specificity of their representation in literature teaching process is presented, particularly in the theme «The creativity of provencal troubadours».

Key words: a knight, a poet, intertextuality, «false knight», the Middle Ages, troubadour.

Література

1. Ковбасенко Ю. Література постмодернізму: По той бік різних боків / Юрій Ковбасенко // Зарубіжна література в навчальних закладах України. – №5. – 2002. – С.2-12.
2. Костенко Л. Сад нетанучих скульптур: Вірші, поема-балада, драматичні поеми / Ліна Костенко. – К.: Рад. письм. – 1987. – 207 с.
3. Моренець В. Культура какби // Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних: Матеріали круглого столу / Ред.-упоряд. Т.В. Шаповаленко/ В.Моренець. – Х.: Прапор, 2006. – 27
4. Нечволод Л.І. Сучасний словник іншомовних слів. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. – С. 525.
5. Панченко В. Нетанучі скульптури Ліни Костенко / В.Панченко// Вітчизна. – 1998. – №8. – С. 179.
6. Яковець А. «Я вибрала ... Долю, а не вірші» // Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних: Матеріали круглого столу / Ред.-упоряд. Т.В. Шаповаленко. – Х.: Прапор, 2006. – С. 62.

УДК 373.5.016:[821.161.2]

Анастасія Жарик

(Вінниця)

МЕТОДИКА КОМПАРАТИВНОГО ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ СОНЕТНОГО ЖАНРУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ І ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті представлено методику компаративного вивчення поезії сонетного жанру на уроках української та зарубіжної літератури на матеріалі творчості Лесі Українки та Анни Ахматової. Акцент зроблено на використанні методів та прийомів порівняльного аналізу сонетів представниць різних літератур.

Ключові слова: компаративне вивчення, сонет, побічні форми, мотив, образ, методи і прийоми вивчення літератури.